

Gimnasis kraštas

KULTŪRINIŲ RYŠIŲ SU TAUTIEČIAIS UŽSIENYJE „TĖVIŠKĖS“ DRAUGIJOS LAIKRAŠTIS

38 (658)

Vilnius, 1979 m. rugsėjo 20 d.

Vilniaus V. Kapsuko universiteto — seniausios šalyje aukštosios mokyklos — 400 metų jubiliejaus nuotaika nušvitę ir šių studentų veidai. Daugiau kaip 16 tūkstančių jaunuolių studijuoja šiandien šioje mūsų mokslo šventovėje. Čia dirba 88 profesoriai ir mokslų daktarai, 678 docentai ir mokslų kandidatai.

Vilniaus universiteto vardas plačiai žinomas. Jo nuopelnai Tarybų Lietuvos kultūrai ir ekonomikai aukštai įvertinti. Universitetas apdovanotas Darbo raudonosios vėliavos ir Tautų draugystės ordinais.

Šią savaitę vyksta pagrindinės Universiteto 400-mečio jubiliejaus iškilmės. Plačiau apie Universitetą-jubiliatą — kituose puslapiuose.

Prof. A. J. Greimas:

...VILNIUS YRA PASIDARĘS PASAULINIŲ CENTRU

Šią vasarą Tarybų Lietuvoje antrą kartą viešėjo plačiai žinomas mokslininkas, paryžietis profesorius Algridas Julius Greimas. Interviu iš pirmosios profesoriaus viešnagės pokario Lietuvoje spausdintas „Gimtojo krašto“ savaitraštyje (1971 m. lapkričio 4 d. numeryje), pakartotinali skelbtas knygoje „Ta pati ir visai kita“ (Vilnius, 1979 m.).

Standen turime progos pateikti savo skaitytojams naują, šiemetinį „Gimtojo krašto“ bendradarbio Viliaus Baltrėno pokalbį su profesorium ALGIRDU JULIUM GREIMU.

apie mitologijos problemas, mitologijos, kaip mokslo, ir to mokslo pritaikymo lietuvių tautosakai problemas ir tuo atžvilgiu suradus bendrą kalbą ne tik tautosakininkų ir kalbininkų srityje, bet ir dailininkų, muzikų, kompozitorių ir rašytojų. Vienas iš mane labiausiai maloniai nuteikiančių dalykų — tai pajutimas, kad yra kažkoks didelis pažengimas į priekį humanitariniuose moksluose ir iš viso priėjime prie kultūros.

— Kas Jums atrodo reikšmingiausia mūsų mokslo barose?

— Jeigu išimime lituanistikos sritį, man atrodo, kad įvyko tam tikras persilaužimas. Mano pirmo apsilankymo metu jau tarsi visų susirūpinimas registruoti, rinkti medžiagą, klasifikuoti, peruoti elementus tikram darbu, o šiuo metu jau nueita gerokai į priekį. Medžiagos rinkimo ir tvarkymo darbas ir toliau tęsiasi, ir vis gausiau atsiranda naujų rimtų mokslinio tyrinėjimo darbų tiek paskui kalbotyros srityje, tiek ir tautosakoje, kur jau pasirodo surinktos medžiagos nagrinėjimai, analizės, o ne vien tik jos rinkimo nuogi rezultatai. Aš manau, kad tai jau yra lemtingas persilaužimas ir kad perėjime iš tokio nedėkingo, bet labai reikalingo, neišvengiamo darbo į naują mąstymo fazę apie mūsų kalbą, mūsų tautosaką. Dar kas mane ypatingai nustebino, o paskui nuteikė maloniai, — būtent, kad šis persilaužimas jaučiamas kaip bendra tendencija humanitariniuose moksluose — ar tai lietuvių patį mokslišką priėjimą, ar tiesiog menišką priėjimą prie tų aspektų. Vietoje, sakysime, daiktų ir meninių objektų paviršutiniško traktavimo jaučiamas gilesnis priėjimas prie savo darbo ir išeikojimas gilesnės potekstinės prasmės, išeikojimas žmogaus vidinio gyvenimo gilumos atradimų, atidengimų.

— Kaip matyti, turėjote progą pabendrauti su įvairiausių profesijų žmonėmis.

— Taip, ir man malonu, kad kaip tik šitie žmonės, kurie gal nepersikrovę dar moksliškais terminais, visa mokslišką aparatūrą, kaip tik atitimi tam, ką aš pats darau, kaip aš galvoju, kaip aš pats bandau prieiti prie kultūros problemų. Ir ši-

tuo atžvilgiu mano apsilankymas man pačiam buvo itin naudingas ir duodantis.

— Kas Jums, gerbiame profesoriau, labiausiai imponuoja lituanistikos srityje?

— Atrodo, kad šalia jau pradėto lietuvių kalbos atlaso spausdinimo, kuris duos pastūmėjimą naujiems — sociologinės lingvistikos tyrinėjimams, — yra charakteringa, jog per tuos metus susidarė visa tyrinėjimų sritis, liečianti ne tik lietuvių kalbą, bet ir tos kalbos įrašymą į baltų kalbų šeimą ir iš viso baltų, latvių ir prūsų kalbų nagrinėjimas, tyrinėjimai baltų-slavų prokalbėje. Kitaip sakant, akivaizdusėjimas į gilumą, ir toje srityje užimtas, jeigu taip galima pasakyti, rimtos mokslinės pozicijos. Man ypatingai buvo malonu išgirsti, kad, pavyzdžiui, tokie rusų mokslininkai, kaip Ivanovas ar Toporovas, irgi dalyvauja, prisideda prie šito darbo, o Vilnius yra pasidaręs šitos srities kalbotyros pasauliniu centru.

— Ir tai, gerbiame profesoriau, galima būtų laikyti Jūsų komplimentu Vilniaus universiteto profesūrai?

— Taip, žinoma. Netiesiogiai aš tą ir pasakiau, neminėdamas pavardžių atskirai, kadangi tai yra bendro darbo rezultatas. Su visais profesoriais teko bendrauti, ir jie jau tiek yra pažengę savo srityje, pasidarę tokiais specialistais, kad jau aš dabar nesu pakankamai nusimanantis su jais iš esmės kalbėtis jų darbo plane. Galimi tik pasikalbėjimai iš viso bendro planavimo, bendro to lingvistikos mokslo organizavimo klausimais. Kadangi, kaip matote, yra kalbos filosofija, kurią domina filosofijos istorijos katedroje, yra net dvi — lietuvių kalbos ir baltų filologijos katedros, yra ir tautosakininkų išeikojimai eiti prie teksto daugiau iš kalbinio taško. Taigi man buvo įdomu, kaip čia, nežiūrint visų pasiskirstymų į institutus, galimi bendri išeikojimai tų pačių metodų, bendri susitikimai, kiek jie gali būti naudingi mokslinei pažangai.

— Na, ir skyrium imant — apie susitikimus lietuvių kalbos ir literatūros institute...

— Aš turėjau progą susitikti su instituto direktoriumi Kostu Korsaku ir su bendra-

darbiais, visų pirma tautosakininkais, ir mes ten net turėjome pora dienų bendras diskusijas, kurios kaip tik rodo, kad tiesiog susidomėjimą savo darbu ir prietarantį brandumą. Man tai yra labai rūpimi klausimai, kadangi, įvykus ekonominei revoliucijai, kuri pasireiškė kaimo žmonių perejimu į miesto gyvenimą, santykis su kaimu ir su tradicija pasidarė mažiau stiprus ir gali po 20–30 metų visai nutrūkti. Dabar problema gal net svarbesnė, negu grynai kalbinė srityje, kaip surinkti visus tuos kaimo kultūros elementus ir juos išsaugoti, kad paskui galima būtų tyrinėti. Aš žinau, patyriau, kad čia daromos plačios, dažnos ekspedicijos į atskiras folkloristams įdomias sritis, kad jų vis gausėja, kad nebe vien tikta minėtas institutas domisi, bet ir pedagoginės įstaigos, ir universitetas, konservatorija, kad tiesiog organizuojamos tautosakos... Taigi problema lieka, kam teikti pirmenybę, prie ko šokti visų pirma rinkti ir ką daryti. Man atrodo, kad jokiais etatų padidinimais to neišsprendži. Reikėtų suteikti dar daugiau mėgėjų, žmonių, kurie myli tautosaką, pakelti jų kvalifikacijos ir leisti jiems pasireikšti. Gal šitokiu būdu mes dar galėtume išsaugoti tai, kas dar galima išsaugoti.

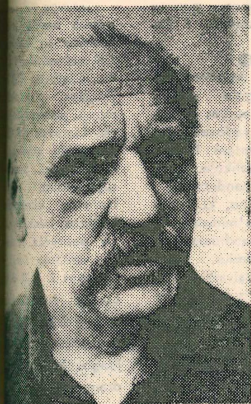
— Bene didžiausi talkininkai yra studentija...

— Žinoma, studentija, bet aš prie to pridedu ir visiškai iš pirmo žvilgsnio nenumatomus bendradarbius. Man teko matyti dailininkų, kurie tiesiog su aistra domisi tautosaka, kurie jaučia liaudies dvasinę kultūrą, ir tokie žmonės galėtų lyg ir papildyti talkininkų jėgas. Aš visiškai taip neimu — grynai kategorijomis — studentai ar ne studentai. Man svarbu mylėtojai. Mes gi buvome Kupiškėje, Ugučiuose, ir matėme, ką tai reiškia žmogus, gyvenantis savo kaimo kultūra, kvepiujantis kartu ir senovišku oru, ir įsirašęs į naują aplinką.

— O jeigu jau minime dailininkus, kitų įvairių sričių menininkus — jiems liaudies sakinė, dainuotojai ir vaiduotojai kūrėja yra ne tik koks rinkimo ir stebėjimo objektas, bet ir įvairioti impulsai jų savitai meninei saviraiškai.

— Iš tiesų, jau čia nebe liaudies motyvų pagėdžiojimas ar įvedimas į meninę kūrybą, bet pergyvenimas, perdirbimas individualiosios kūrybos kryptimi. Šita prasme aš buvau labai patenkintas tuo, ką mačiau Vilniuje. Tai yra perspektyvu. Man atrodo, kad gal XIX a. kontekste ar net XX a. pradžioje galima buvo kalbėti apie liaudies kūrybą ir elitinę tam tikrą kultūrą ir matyti jų išsiskyrimą. O tuo tarpu dabar problema yra, kaip tą kaimo kultūrą padaryti bendrą, visuotinę kultūrą, peržengiant žilą antagonizmą, kai vieni tikta dainuoja daineles, šoka šokių ar kokius išlaiko papročius, o kiti gyvena jau kitu gyvenimu. Kaip surasti tą sintezę — naujos visuomenės, kuri formuojasi, ir jos suderinimo su kultūrine išgyventa tradicija, o ne paimita kokio nors kaimo pagėdžiojimu, — štai kas man atrodo aktualu.

(B. d.)

Gerbiame profesoriau, Vilniuje Jūs ateit 1971 m. Dabar štai vėl atvykote, ir praėjusį kartą, Universiteto kvietė, ir šiemet turbūt ne mažiau turėjote pabendrauti su kolegoms kalbininkais Universiteto, Mokslių Akademijos nariais, su įvairių sričių Lietuvos mokslininkais, susikaupę naujų pažinčių, žinių, išpatdžių. Taigi leiskite paklausti: iš šių dvių kelių Jums laimesnė?

— Suprantama, pirmi kontaktai su sąlygotu kraštu yra įspūdingesni, ir man mano pasirodymas Vilniuje man beveik toks neįtikimas įvykis, kaip koks žmogus, kiekvieną daiktą norėdamas pažininti. Bet, žinoma, tai man mano viešnagė buvo trumpa, teikė savitą ir kontaktai su žmonėmis, su žmonėmis, gal daugiau paviršutiniški, taigi šiemetinė, antroji kelionė į Lietuvą jau buvo gilesnė, išsamesnė ir man dar daugiau duodanti. Pirmą kartą atvykdamas čia, Universiteto pakviestas, jau susipažinti iš viso, kas darosi šio srityje, kuri man artimiausia, būtent kalbotyroje ir ypač lietuvių kalbotyroje. Iškart ir bendravau daugiausia su moksliškai — Universiteto ir Akademikais.

— Per tuos aštuonerius metus Vilniuje man stambūs pasikeitimai. Kiek tai lietuvių dominancijos sritis, — išaugo, patalpo, visai nauja filosofų ir kalbos filosofų karta. Tuo pačiu ir interesai išsiplėtojo, ir domėjimasis tuo, kas pats jau darau, ir jaunimo domėjimasis tuo, ką aš darau, — pasidarė artimesnis, daugiau tiesioginis. Šita kelionė buvo nebe vien informacinė, bet ir pasidailijusi klausimais, tautosakos problema.

— Tuo ji ir malonesnė...
— Iš tiesų taip. Jau nebebuvo toks atstumas, kuris tik užgesintu, kas čia dar, kas nuveikta vienoje ar kitoje srityje, bet buvau įjautintas ir stebėti bendrą kultūrinį įvykių. Tuo atžvilgiu jau labai maloniai nustebintas, rašyti sakau, ne tik kalbos filosofų, ir įvairiose srityse žmonių, kurie minėtoje srityje, turėjau keletą paskaitų

Kas užsakė muziką?

VIENA PROPAGANDINĮ TRIUKĄ, PAVADINTĄ PASAULINIŲ KONGRESU

Redeliame Kenigštaino kaimelyje, netoli Frankfurto prie Maino (VFR), man pasibaigė daug metų skambiai pavasarių susibūvimas. Tiesioginis pasaulinis lietuvių jaunimo kongresas. Tuo metu jau baigiamasis kongreso akordas: prieš „pasaulinį“ rinkosi „kongreso“, o „kongreso“ akordas vyko Belgijoje, „kongresai“, „seimai“.

— Tai naujieta lietuvių jaunimo padangė. Vieni pasibaigė „vaduotojų“ šūkiu ir eilinė „konkretizacija“ šio bizniso, skelbėjų pinigėlių. Kiti įstrigę „vaduotojų“ amfinių todėl, kad davė daug išgerte ir nuo „tautinių“

patiekėlių užsikimšdavo skrandžiai.

Pastarasis susijimas išsiskyrė nebe tik dienos reklama buržuazinių nacionalistų laikraščiuose, atkakliu aukų jam surengti — dolerių, markių, svarų — kaulijimu. Siekdami atrodyti solidžiau, rengėjai susibūvimui priklajavo pasaulinio epiteto ir nepasibūdė jį kiek išgelbėti pūsti.

Atsitiko taip, kad vadinamojo „kongreso“ dienomis Vokietijos Federatyvinėje Respublikoje, ir būtent Frankfurte prie Maino, svečiavosi Tarybų Lietuvos jaunimo grupė. Tiek VFR gyvenantys lietuviai, tiek „kongreso“ dalyviai puikiai žinojo apie šią viešnagę, tačiau

bijojo nel pagalvoti apie bendravimą su bendraamžiais iš Tarybų Lietuvos. Teisybė apie naujam socialistiniam gyvenimui pakilią tėvų žemę jiems kėlė siaubą. Tačiau melo siena, doleriais suramstyta, nėra tvirta. Nepaisydami griežčiausių draudimų, kai kas išdriso savo iniciatyva susitikti su svečiais iš Nemuno krašto.

Norėdami sukviesti užsienyje gyvenančius lietuvių kilmės jaunuolius, susibūvimui rengėjai žadėjo atsisakyti „vaduotojų“ šūkių, žadėjo nagrinėti kultūrinis išievojimo ir jos jaunosios kartos reikalus. Tačiau ką gi iš tikrųjų studijavo „lietuviškųjų studijų“ dalyviai? Pasirodo, tą santvarką, tą

ekonominę bei politinę sistemą, kuri egzistavo Lietuvoje iki 1940 metų. Tą santvarką, kurią Lietuvos liaudis dar prieš keturis dešimtmečius nusivėdė iš istorijos šiukšlyną!

Dauguma „kongreso“ delegatų negalėjo prisiminti tos santvarkos jau vien todėl, kad gimė ne Lietuvoje ir jau po istorinių 1940-ųjų birželio dienų. Bet išsidėjęs savo Tėvynės ir savo liaudies, tik prekiaujančiams jų vardu „kongreso“ organizatoriams naudinga buržuazinę Lietuvą vaizduoti „socialiniu rojumu“. O kad „studijos“ būtų suteikta laikmečio dvasia, į jas pasikviesti alitinkami šiandieninio Tarybų Lietuvos gyvenimo vertintojai. Vienas jų — literatas, kuris taip mylėjo Lietuvą, kad net... išvažiavo į Izraelį ir užkliuvo Anglijoje... Nenuostabu, jog ir šiose „studijose“ nenutrūkstama srove liejosi

antitarybinis melas, nė kiek nenusileidžiantis už JAV centrinės žvalgybos valdybos pinigų besilaikantių radijo stočių „Laisvė“ ir „Laisvoji Europa“ žmelžtams.

Susibūvimė nemažai kalbėta apie tėvynę. Iš tikrųjų, visi ten suplaukę ar šesni ar ramesni „vaduotojai“ turi savo tėvynę. Ji ten, kur šie jaunuoliai gimė, ten, kur jie mokėsi, augo: Jungtinės Valstijos, Vakarų Vokietijoje, Anglijoje, Kanadoje... Kodėl jie neprabėdo apie savo gimtines, kur tikrai siautėja nedarbas, kur tikrai egzistuoja rasinė priešpajuda, kur tikrai vyrauja moralinis nuosmūkis. Argi ten maža ir kitų problemų? O šie „vaduotojai“ postringavo aiškiai ne savo temą.

Ne visi lietuviškos išievojimo jaunosios kartos atstovai tokie. Saknys, kurios išlaiko lietuvišką išievojimą nenulaužusią, — tai

nuolatiniai ryšiai su Tarybų Lietuva, tėvų ir protėvių žeme. Kiekvienas melas dešimties grupių, šimtai lietuvių kilmės jaunų amerikiečių, vokiečių, kanadiečių, austrų apsilanko mūsų respublikoje. Entuziastingi jų pasisakymai — puikiausias susižadėjimo socializmo kelių žengiančių tėvų žeme įrodymas.

Tačiau „vaduotojai“ kaisioja pagalius net į tokių kontaktų ratus. Jų aktyvūs, visišku atitirpimu nuo fikrovės kartais piktinasi net jų pačių spauda, kurios mūsų krašto bičiulė išties nepavaldina... Jau dešimt metų išievojimo organizacijos stengiasi jaunimą atbaiginti nuo organizuotų kelionių į Lietuvą, — nesenai po VFR lietuvių mokslinių viešnagės Tarybų Lietuvoje rašė Čikagos „Akiračiai“. — Dabar re-

(Rubelija 10 psl.)